

IVO SVETINA, HELIKS IN TIBIJA

Leta 1971 je Ivo Svetina objavil v zbirki *Znamenja* svojo prvo zbirke, *Plovi na jagodi pupa mangolija do zlatih vladnih palač*. Ta s svojo satiro in ironijo demitizira kult pesnika družbenih, socialnih, moralnih in kulturnih vrednot. Grafične urejenosti v verze in kitice ni več, poezija je prešla v prozo: meje med poezijo in prozo ni. Vsebina tekstov je sestavljena iz kratkih povedi, pretežno montažno združenih v neložniški sklop celote.

Svetina vzpostavlja ironični odnos do sveta, posebno do vrednot slovenske nacionalne in literarne preteklosti: »Nag Vodnik sedi med ringlojem. Kranjcem govori: glej podobo spredaj. Tam kjer se začne naše tirolstvo. Z golšastimi kravami in nazobčanimi gorami. (10) Kralj Matjaž je pastir vijoličastih svinj /.../ On je tisti, ki je Slovence odrešil sinjega plamena, mladega fižola in seksi čarovnic. (13) Šel bom na Savo in se prijavil med julijske utopljenice. Čakal bom, da bo mimo prineslo Matijo Čopa; da se bo Sava napolnila še z enim slovenskim angelom. (37) Dobro izpeljani deseterci slast recitatorjev šolskih proslav.« (114).

Druga opaznejša tema je družbena in socialna parodija: »Marmelada je slajša spremljevalka napihnjene humanizma. (115) Nikdar ne bom stopil v zvezno partijo, ker sreče ni tam doma /.../ Preobilje dobrote buržoaznega standarda. Telefonski imenik je letalnosilka našega stoletja. (114) V drugi svetovni vojni so bila polja Balkana posejana z jatami mrličev. Tanki so se pasli po polulanih otrocih. (144) Tretja, najboljšeje demitizacija ruši konvencionalne moralne norme, predvsem mistično skrivnost spolnega življenja ženske in moškega: »Umij vame, uvij, nalepi, napiši z mojim spolovilom, otrok. Saj hočeva razbojnikov, ki bodo še sto let po najini smrti strašili, ropali, požigali, klali« /.../ in nato poziva lepo-

tico z naslovne strani revije: »stopi skozi fotografijo in močno spodvij kolena. Okleni séme, ki drvi vate. Okleni se ritnic, ki korakajo rojstvu na čast« /.../ (27) Ob koncu zbirke se pojavita Heliks in Tibija, predstavnika moškega in ženskega sveta, naslovna lika druge Svetinove zbirke *Heliks in Tibija*,* nastale do 29. 2. 1972.

Zbirka *Heliks in Tibija* je razdeljena na tri dele: Gora morskih deklic, Otroka v Jaguarju, Soba in gora. Povezava s prvo zbirko je očitna: prozaizacija, pripovednost tekstov, je strnjena, nova pa je povezava v tri obsežnejše sklope. Satire-ironije kot demitizacije, razveljavljanja slehernih konvencij, legitimnih vrednot, literarnih tem v zbirki *Heliks in Tibija* ni več. Destrukcijski postopek prve zbirke je pripravil sprostitve osrednje teme druge zbirke: erotike, ljubezni Heliksa in Tibije. Navidezna opisnost spolnega akta, čutnih reakcij dvoje teles, opazovana skozi prvoosebno moško perspektivo lastnih občutij, ne ostaja zaprta v enopomenski sklop povedi. Svetina odpira enopomensko opisnost v metaforične nadpomene, ki prvotne konkretizacije ne razveljavljajo, ampak dopolnjujejo z inventivnimi surrealističnimi metaforami. Gre za hkratnost dvoje plasti jezika: konkretno opisne in metaforično esteticistične: »Z migetajočimi mišicami si položila roko; tesno ob mojem telesu navzgor. Božajoče po modro rjavi sledi korena, po stebelu uda v njegovo odebeljeno višino. Med tvojo dlanjo in mojim mokrim trebuhom sva ga učila plesa: trzajoče deblo mesa. Stisnjeno ob tvoje težke žile in belkaste gube čipk, med popkom in lahtjo je temnelo najbolj divje živo tkivo. Iztisnila je zlata zarezna proti soncu solzo, da se je zapekel hlebec obrednega obeda. Z razprtimi prsti si česala po koži podnebnja kapilar. Na živčni

Ivo Svetina, *Heliks in Tibija* (Študentska založba pri študentskem kulturnem centru v Ljubljani 1973, 106 str., opremil Matjaž Vipotnik).

jasi, v koraku drugega in tretjega prsta, si ujela krčeviti vozec penisa. To so kaplje betona, stopljena tla sna, ko ožene skoz telo steber boleče molčeče moči.« (13) Ljubezenski ritual prekrijejo montaže nelogično povezanih sekvenc, metafor, asociativnih antropomorfizmov, panerotizma sveta. Svetinov svet je antropocentričen, ali bolje, erotično antropocentričen. Človekov eros, ritual telesa, gibov mišic, telesnih izločkov, vonjev, fizičnih reakcij, je v središču zbirke. Svetinov človek se uresničuje skozi svoj eros, zanika sleherni psiho, vest, moralo, postavljen je v pravljično idilo telesne magije, kot edine aktualizacije človekovega bistva. Heliks in Tibija sta simbola popolnoma odprte erotike, čutne, erotike rituala, izločene iz konkretno predstavljivega sveta, tipizacija univerzalnega človeka, uresničevanje kateregakoli človeka. Bistvo človeka ni v konkretizirani družbi, moralnem, ideološko-družbenem projektu norm. S tem svetom je Svetina obračunal že v prvi zbirki, s tem da je zanikal sleherne človeku transcendentne vrednote. Zato se zbirka Heliks in Tibija vrača k človekovi imanenci, apriornemu bistvu, lastnemu telesu, erotičnemu ritualu, ljubezni kot primarni človekovi eksistencialiji.

»Z zobmi sem na jeziku nemih ustnic sramu prebujal samo in vedno tvoj nemira poln vonj. Med sprijeti polovici tvojega griča, zatekli robovi kože, ki se je napihnila in nabila s strelami udomačene elektrike. Trpek slad. Z jezikom sem razmaknil dlako in oślinil rožnata krljla tvojega spolovila. Dahnil sem v odpirajoče grlo, penisovo ležišče. Še siloviteje sem stisnil glavo med tvoja stegna, da je ušesa zalila trepetajoča tišina mehkode; in se potopljen iztegnil globoko. Okušal sem pradačno jed Déjavu, nastajajočo glavico zarečenega otroka. Polnila si mi usta s sokom, ki je pritekkel iz najoddaljenejših krajev tvojega notranjega sveta, iz materničnega žrela, ki se je pričelo razširjati;

iz jezera placente, iz valov sluznice, ki se je lepila na mišično jedro ukročenih besed. Goltal in požiral sem kiselkast naliv, ki je blagoslavljal moje padajoče oči. Spletla si venec nog okrog mojega vratu in tvoja temnikasta dlakavost je oblekla moj obraz. Utripala si v duru žil, rek krvi, ki so se stekale v obok trebuha, v krila bokov, v ohišje medenice. Strdil se je ščegetavček, ki sem ga zibal na spolzkih zobeh. Ko si zagrizla v moj ud, sem slišal tvojo gluho eksplozijo.« (43/44).

Svetinova zbirka Heliks in Tibija zavestno ruši sleherni moralno oviro, dovolj dobro poznano v zgodovini slovenske ljubezenske poezije, zato niti ni naključje, da končuje avtor zbirko, potem ko išče odgovor na svoje lastno bistvo, z besedami. »Morda pa si le z ljubeznijo napisana beseda, ki manjka v slovarju kranjskih janzenistov?« (106) Konec je nedvomno spoznanje in hkrati obsodba lažnih konvencij moralnih norm, uničevalk človekovega bistva: Homo eroticus.

ANDREJ MEDVED, OGENJ, OGENJ PADA!

V prvi zbirki, Po poti vrnitve po poti bega (1969), išče Andrej Medved avtentično mesto lirskega subjekta v svetu: ubeseditvev prvoosebnega lirskega subjekta, izpovednost, tematska razvidnost kljub bogati metaforiki, iz razcepljenega sveta v sklenjen, jasen, popoln svet . . . so najznačilnejše sestavine zbirke. V začetku zbirke obstaja še popoln svet kot cilj iskanj in prizadevanj lirskega subjekta. Pojavlja se vrsta leksemom, sintagem in povedi, kot na primer vrtnice, oaza, oljčni gaji, drobne ptice, gotovo je nekje pesem . . ., ki ne morejo zanikati avtorjeve idealne vizije

Andrej Medved, Ogenj, ogenj pada!
(Založba Obzorja Maribor 1974, str. 120,
opremil Marko Pogačnik, spremni esej
Taras Kermauner).